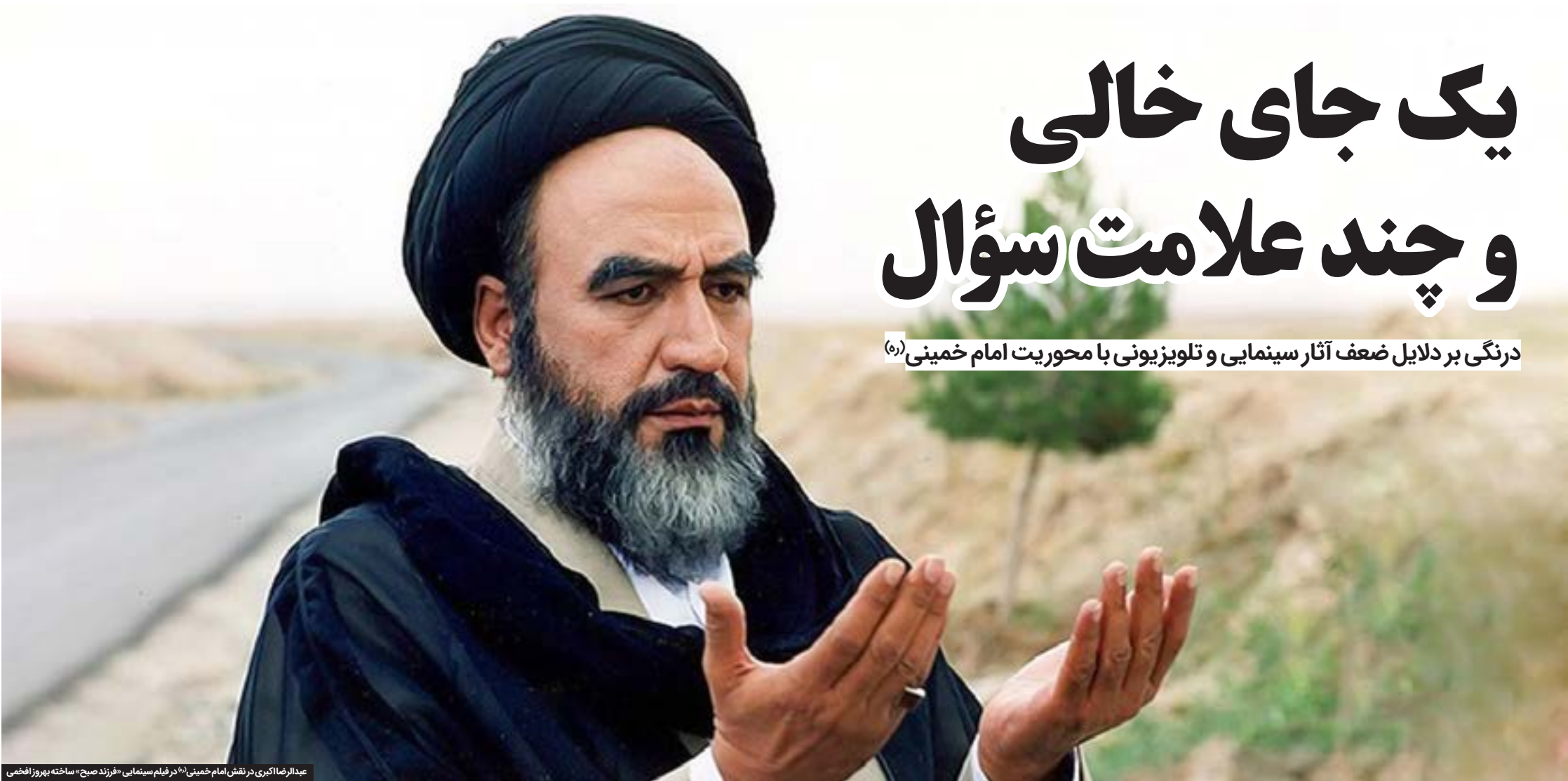

یک جای خالی و چند علامت سؤال

درنگی بر دلایل ضعف آثار سینمایی و تلویزیونی با محوریت امام خمینی^(ره)

عبدالرشاد اکبری در نقش امام خمینی^(ره) در فیلم سینمایی «فرزند صبح» ساخته بهروز افخمی

محمد عنبرسوز

در حالی که سینما و تلویزیون های کشورهای مختلف به تولید آثار نمایشی با محوریت چهره های مشهور می پردازند و سینمای ایران هم در سال های اخیر پرتره های زیادی را روانه پرده نقره ای کرده، همچنان جای خالی یک اثر آبرومند، خواه سینمایی و خواه تلویزیونی، درباره امام خمینی^(ره) محسوس است.

- پرتره از آثارهای مهم نمایشی و تصویری

سینما و تلویزیون، به مثابه قدرتمندترین رسانه های تصویری در عرصه بازنمایی آثار نمایشی، نقش بسیار مهمی را در زمینه شکل دهی به فرهنگ و اندیشه جاری در جوامع مختلف ایفا می کنند. در عرصه تولید آثار تاریخی، روایت دقیقی از سرگذشت ملت ها می تواند تقویت کننده انسجام ملی و خود آگاهی در یک جامعه باشد، حال آنکه روایت تخت و سهل انگارانه از یک سوزۀ تاریخی، به نوعی تحریف یا لاقابل کم بها کردن تاریخ را به دنبال خواهد داشت. یکی از آثارهای مهم نمایشی که در سال های اخیر اوج گرفته و با اقبال گسترده مخاطبان فیلم ها و سریال ها در نقاط مختلف دنیا نیز همراه شده، زائر زندگی نامه ای، بیوگرافی یا پرتره است. در این گونه نمایشی، روایت بر یک شخصیت متمرکز می شود و تلاش می کند تا هم زمان که تصویری کلی از زندگی و زمانه او به دست می دهد، به عمق شخصیت و ویژگی های کمتر دیده شده شخص مورد نظر نیز بپردازد. مهم ترین وظیفه یک فیلم یا سریال زندگی نامه ای ارائه یک تصویر واقعی و باورپذیر از شخصیت مورد نظر و نفوذ به عمق آن است. برعکس، اگر یک اثر بیوگرافیک به روایت موشکافانه و پرمعمق مزین نباشد، جز مخدوش کردن چهره واقعی آن شخصیت و ارائه تصویری نادرست از آن نخواهد داشت. بنابراین، دشواری اساسی در تولید آثار نمایشی زندگی نامه ای همین است که مخاطبان، از پیش، با آن شخصیت آشنایی دارند و هر گونه پرداخت بدون دقت و ظرافت را پس می زنند.

- سینمای ایران و جهان در مسیر تولید پرتره های تصویری در سال های اخیر، سینمای جهان مملو از پرتره های مختلف درباره شخصیت های سیاسی، هنرمندان، ورزشکاران و... بوده است؛ از «نظریه همه چیز» درباره استیون هاوکینگ و «معاون» درباره دیک چنی گرفته تا «تاریک ترین ساعت» با محوریت زندگی وینستون

چرچیل و «حماسه کولی» درباره فردی مرکوری. سریال «تاج» هم یک اثر زندگی نامه ای و موفق درباره ملکه بریتانیاست که روایت سرحال و نقادانه اش مخاطبان زیادی را در سرتاسر جهان به خود جلب کرد. در سینمای ایران نیز از ابتدای دهه ۹۰، تولید آثار بیوگرافیک رو به افزایش گذاشت و مشخصاً، پس از موفقیت فیلم «ایستاده در غبار» با محوریت زندگی حاج احمد متوسلیمان، به طور میانگین سالی یکی دو فیلم پرتره ساخته شده اند که بی تردید موفق ترین آن ها «موقعیت مهدی» ساخته تحسین شده هادی حجازی فر با محوریت زندگی شهیدان حمید و مهدی باکری است.

اما خارج از موضوع زندگی نامه شهدا، ظاهراً دست سینمای ایران به شدت خالی از پرتره های جذاب است و تنها تلاش درخور توجه سینماگران ایرانی در سال های اخیر، به فیلم «غلامرضا تختی»، ساخته «بهرام توکلی» محدود می شود که اثری متوسط در کارنامه این فیلم ساز لقب گرفت. در عرصه پرداختن به زندگی نامه چهره های عالم سیاست، سینمای داستانی منفعل تر از هر جای دیگر است و فیلم سازان ایرانی ترجیح می دهند که این وظیفه را به آثار مستند یا سریال های تلویزیونی بسپارند، حال آنکه آثار مستند برد بسیار کمتری نسبت به سینمای داستانی دارند و تلاش سازندگان سریال های تلویزیونی هم بیشتر ناظر به وقایع تاریخی و نه تمرکز بر یک شخصیت بوده است.

- بازنمایی شخصیت حضرت امام^(ره) در چند اثر سینما و سیما در این میان، ساخت فیلم ها و سریال هایی درباره شخصیت های تاریخی و مذهبی مانند امام خمینی^(ره)، بنیان گذار جمهوری اسلامی ایران، موضوع مهم ترین پرتره ای است که سینما و تلویزیون ایران نزدیک به چهار دهه برای تولیدش فرصت داشت، اما هیچ گاه در انجام آن توفیق کافی را به دست نیاورد.

فیلم ها و سریال هایی که به زندگی و فعالیت های

امام خمینی^(ره) می پردازند، می توانند از جنبه های مختلفی ارزیابی شوند. از جمله این جنبه ها می توان به کیفیت تولید، بازیگری، فیلم نامه، کارگردانی و طراحی صحنه اشاره کرد، اما مهم ترین وجهی که برای این قبیل آثار باید مورد توجه قرار گیرد، کیفیت بازنمایی درونیات شخصیت حضرت امام^(ره) است.

سینما و تلویزیون ایران بدون یک اثر موفق و شش دانگ درباره امام خمینی^(ره) است و این جای خالی را با هیچ توجیهی نمی توان پر کرد.

یکی از مهم ترین آثار در این زمینه، فیلم «فرزند صبح» به کارگردانی بهروز افخمی است. این فیلم با چالش های فراوانی در فرایند تولید و اکران روبه رو شد و با وجود تلاش های فراوان تیم سازنده، به نمایش در جشنواره ها بسنده کرد و به اکران عمومی نرسید. سرنوشت عجیب و غم انگیز «فرزند صبح»، احتمالاً یکی از مهم ترین دلایلی است که مانع از تولید آثار درخور توجه با محوریت شخصیت حضرت امام خمینی^(ره) شده است.

سریال «روح...» یکی دیگر از آثار برجسته در این زمینه است. این سریال به کارگردانی راماقویدل و با فیلم نامه ای از سعید نعمت... که روایتش در دوره های مختلفی از زندگی امام خمینی^(ره) می گذرد، از منظر فیلم نامه و قصه پردازی وضعیت مناسبی داشت، اما در نحوه اجرا، کارگردانی و بازی هایش، آن قدر قدرتمند نبود که بتواند به اثر ماندگاری در تاریخ تلویزیون ایران تبدیل شود.

برخی کش وقوس های غیر ضروری در فیلم نامه هم وجود داشتند که ریتم قصه را تحت الشعاع قرار می دادند. با این حال، تلاش سازندگان برای پرداختن به جزئیات و بازنمایی دقیق تاریخی، از نقاط قوت آن محسوب می شود. مشکل بزرگ سریال «روح...» این بود که به قدر کافی به شخصیت حقیقی حضرت امام^(ره) نزدیک نمی شد و بیشتر در حد یک پند نامه اخلاقی درباره سیره ایشان باقی می ماند.

- ایجاد جذابیت دراماتیک لازم برای مخاطب

یکی از چالش های اصلی در ساخت آثار نمایشی درباره امام خمینی^(ره)، انتخاب و پرداخت داستان هایی است که هم از نظر تاریخی مستند باشند و هم بتوانند جذابیت دراماتیک لازم را برای مخاطب ایجاد کنند. تحقق این هدف درباره امام خمینی^(ره) بسیار دشوار است؛ زیرا ایشان چهره ای پر جذبه و کاملاً شنا برای عموم مخاطبان ایرانی هستند.

اساساً تولید اثر پرتره از شخصیت های مثبت، به مراتب دشوارتر از فیلم سازی با موضوع شخصیت های منفی است. دراماتیزه کردن شخصیت چهره های محبوب، کاری بسیار دقیق و دشوار است که کوچک ترین خطایی در آن می تواند افکار عمومی را جریحه دار کند. از این رو معدود تلاش های صورت گرفته با هدف پرداخت شخصیت امام خمینی^(ره) نیز بسیار محتاطانه هستند و نمی توانند به عمق شخصیت ایشان بروند.

علاوه بر این، فیلم و سریال ساختن درباره امام خمینی^(ره)، به دلیل آشنایی نزدیک عموم مردم ایران با شخصیت ایشان، کاری مردافکن به شمار می رود. همه بچه های ایران، در طول دوران تحصیل، با امام و فعالیت های ایشان آشنا می شوند و از طریق رسانه های گروهی، محافل خانوادگی و... نیز چیزهای زیادی را درباره شخصیت امام دریافت می کنند. از این روی، یک فیلم ساز باید در قله تبحر و خلاقیت باشد که بتواند بدون تحریف کردن شخصیت تاریخی حضرت امام خمینی^(ره) پرتره ای از ایشان بسازد. در واقع، ایجاد تعادل بین دقت تاریخی و جذابیت دراماتیک، مشخصاً درباره امام خمینی^(ره) کاری بسیار دشوار است.

ساخت آثار نمایشی درباره شخصیت هایی همچون امام خمینی^(ره) با چالش ها و مشکلات دیگری نیز همراه است؛ از جمله دشواری های تحقیق و پژوهش تاریخی، به نحوی که بتواند فیلم ساز را به تفسیر یا روایتی ناشنیده و بدیع از شخصیت مورد نظر برساند. ساخت فیلم ها

و سریال هایی با دقت تاریخی بالا، نیازمند تحقیق و پژوهش های گسترده است که بسیاری از تولید کنندگان آثار نمایشی، زحمت آن را بر خود هموار نمی کنند. در مرحله بعد، تبدیل کردن محتوای پژوهشی به محصول دراماتیکی که بتواند بر مخاطب اثر بگذارد، خود پروژه ای مجزاست که سخت ترین بخش کار نیز به شمار می رود. این وضعیت، زمانی بسیار دشوارتر جلوه می کند که درباره تولید محصول نمایشی با محوریت یکی از محبوب ترین و هم زمان شناخته شده ترین چهره های تاریخ معاصر ایران صحبت کنیم.

- سیاست اشتباه، تولید آثار با هزینه کم یکی دیگر از مشکلاتی که بر سر راه تولید آثار سینمایی و تلویزیونی درباره پرداختن به حضرت امام خمینی^(ره) وجود دارد، سیاست تولید آثاری با هزینه کم است که باعث می شود همین محصولات ساخته شده هم به قدر کافی جذاب نباشند و در نتیجه به چشم نیایند. سریال «آفتاب و زمین» ساخته جواد شمقدری که در اواخر دهه ۱۰ از شبکه دوم سیما پخش شد و بیشتر بر زندگی پدر حضرت امام خمینی^(ره) تمرکز داشت، «صنوبر» تله فیلم مجتبی راعی که به دوران نوجوانی امام^(ره) و زمان حطی ناشی از جنگ جهانی اول می پرداخت و همچنین تله فیلم «یازده دقیقه و سی ثانیه» و سریال «سال های حادثه» از این دست آثار بودند که به خاطر کوچک بودن مختصات تولیدی و کمبود بودجه، نتوانستند نقش ماندگاری را در حافظه مردم ایران ثبت کنند. تنها اثری که با این قبیل تولیدات تفاوتی اساسی داشت و با بودجه قابل قبولی ساخته شد، «معمای شاه»، سریال پر حرف و حدیث محمدرضا ورزی بود. این سریال می توانست به پرتره ای درجه یک از امام خمینی^(ره) تبدیل شود، اما سازندگانش تصمیم گرفتند که به جای پرتره ای با محوریت امام^(ره)، یک روایت تاریخی پر از پرسوناژ را تولید کنند و امام خمینی^(ره) هم یکی از آن شخصیت ها باشد.

اکران خصوصی فیلم «محلّه باصفا» در مشهد برگزار شد

آموزش به نسل جدید در بستر یک فیلم تلویزیونی

به این جوانانی که در ابتدای مسیر هستند، اهمیت دهند. این شهرنمندان نامداری را به تئاتر و سینمای کشور تقدیم کرده است.

- هنر در مشهد پویاست

مهدی اُمینی خواه، بازیگر مطرح سینما و تلویزیون کشور که به صورت هممان ویژه در اکران این فیلم حضور داشت، بیان کرد: فیلم هایی که در زائر کودک و نوجوان تولید می شوند، از حساسیت های خاصی برخوردارند و برای اینکه مخاطب این گونه فیلم ها را بیسندد، باید متناسب با فضای فکری این گروه سنی باشد. وی ادامه داد: مشهد و خراسان رضوی، ظرفیت های بسیار بالایی برای تولید فیلم های سینمایی و تلویزیونی دارد و با توجه به وجود حرم امام رضا^(ع) در این شهر، بسیاری از گروه های فیلم سازی برای انجام پروژه های سینمایی به مشهد می آیند و هنر در این شهر بسیار پویاست. امینی خواه با اشاره به ایفای نقش در سریال تلویزیونی «همسایه ها» گفت: طبق صحبت ها تاکنون اقدامات اولیه درباره تولید این پروژه انجام شده و امیدواریم که موانع دیگر برداشته شود و کار به خط تولید برسد.

عکس: حدیث نقیعی/شهرآر

- دست خالی، فیلم خوب ساختن، سخت است صفر کشکولی، بازیگر تهرانی با اشاره به اینکه فیلم «محلّه باصفا» با برنامه ریزی خوب تولید شده است، گفت: باتوجه به اینکه چندسکانس کوتاهی در این فیلم حضور داشتم از بازی در آن و در کنار دیگر هنرمندان مشهدی لذت بردم. وی افزود: «محلّه باصفا» دومین اثر احمدی فر بود که بسیار فیلم خوبی از کار درآمده است. برای کارگردانی که تازه شروع به فعالیت کرده و در ابتدای راه قرار دارد، فیلم خوب ساختن بدون حمایت و با دستان خالی بسیار سخت است. کشکولی با اشاره به اینکه در چند پروژه سینمایی با هنرمندان مشهدی شش قسمت این سریال درمشهد و شش قسمت دیگر پرشور و علاقه مند به کار سینما بسیارند و باید مسئولان

فیلم است، طراحی کرده ایم. وی با اشاره به پخش فیلم «محلّه باصفا» از شبکه های صداوسیما گفت: باتوجه به رابزنی هایی که با مدیران در صداوسیما داشته ایم به احتمال بسیار زیاد قرار است فیلم «محلّه باصفا» تابستان امسال و از شبکه ۲ سیما و شبکه پویا پخش شود. احمدی فر درباره پروژه دیگری که کارگردانی آن را برعهده دارد، گفت: طبق صحبت های اولیه و بر اساس زمان بندی های در نظر گرفته شده، تولید سریال «همسایه ها» در سیزده قسمت و در زائر کمدی تابستان امسال آغاز می شود و قرار است تا سه بازیگر تهرانی نیز در این سریال به ایفای نقش بپردازند. همچنین شش قسمت این سریال درمشهد و شش قسمت دیگر آن نیز در تهران ساخته خواهد شد.

اصلی ساخت فیلم «محلّه باصفا» بیان کرد: در حوزه مسائل آموزشی به کودک و نوجوان، به ویژه نسل جدید، کم و کسری های بسیاری وجود دارد و این پروژه نیز با هدف آموزش به این قشر به شیوه جدید ساخته شده است. احمدی فر ادامه داد: تولید فیلم در شهر مشهد به ویژه برای این گروه سنی بسیار کار سختی است و نهاد هایی که متولی این امر هستند از جمله آموزش و پرورش و بهزیستی که باید از چنین کارهایی حمایت کنند، پای کار نیستند و ساخت این گونه فیلم ها اغلب با حمایت مراکز خصوصی است. این کارگردان درباره شخصیت های این فیلم نیز افزود: شخصیت اصلی این فیلم «پویو» نام دارد و سایر شخصیت های داستان را براساس این شخصیت که قهرمان اصلی

نگار طاهونچی

با حضور عوامل و بازیگران فیلم سینمایی «محلّه باصفا»، به تهیه کنندگی و کارگردانی مصطفی احمدی فر و نویسندگی آرزو قدوسی به صورت خصوصی برای

اولین بار در سینما برفی مشهد اکران شد. اسدا... یکتا. هما خاکپاش و صفر کشکولی بازیگران مشهوری هستند که در کنار هنرمندان مشهدی در فیلم «محلّه باصفا» به ایفای نقش پرداخته اند. این فیلم برای گروه سنی کودک و نوجوان تولید شده و برخی از شخصیت های داستان براساس سبک سوررئال طراحی شده اند. محتوای آن درخصوص ترویج کتاب خوانی و آموزش عادات های سالم زندگی به کودکان و نوجوانان است.

- مشکلات ساخت فیلم آموزشی برای کودکان

مصطفی احمدی فر، تهیه کننده و کارگردان این فیلم گفت: فیلم سازی در حوزه کودک و نوجوان همیشه یکی از دغدغه های من بوده است و نزدیک به ۲۲ سال است که در حوزه روان شناسی و موسیقی کودک و نوجوان به صورت تخصصی فعالیت داشته ام. وی درباره علت

